

Het leren in
een genetwerkte
samenleving
volgens
Iko Doeland

Doeners van DE TOEKOMST

*In zijn blog Onderwijstijd leren we Iko Doeland kennen als een beschouwelijk mens. “Denken is wel mijn eerste natuur. Maar ik ben er voor het beroepsonderwijs, voor de doeners.”
Gedachten over het onderwijs van de toekomst.*

TEKST EN FOTOGRAFIE:

leonie barnier

Mooi onderwijs maken, waar leerlingen zin in hebben, waar ze het plezierig vinden om met mensen en met elkaar om te gaan.” Dat is wat Iko Doeland drijft bij zijn werk voor onderwijsadviesbureau APS. Hoe doet hij dat? Hij leest veel, hij denkt na en hij deelt zijn gedachten graag met anderen.

In uw blog en in uw werk houdt u zich bezig met de wereld van het onderwijs. Als we kijken naar de huidige stand van zaken, de laatste ontwikkelingen, hoe toekomstgericht zijn we dan bezig?

“Ja, daar maak ik me wel eens zorgen over. De invoering van rekenen en taal: hartstikke goed, dat moet gewoon goed op orde zijn. Maar het lijkt erop dat het een doel op zich is geworden. Ondertussen hebben we het ook allemaal over de kennissamenleving. En wat dat ook moge zijn, we zien wel dat de ontwikkelingen op kennisgebied snel gaan, dat er veel concurrentie is, dat mensen flexibel moeten zijn, dat we ons moeten aanpassen aan de omgeving. Dat betekent dat we ons, ook in het onderwijs, daaraan moeten verbinden. Daar maakt competentiegericht onderwijs een start mee.”

In uw blog heeft u het over de industriële, de kennis- en de knowmad-samenleving. Wat houdt dat in?

“In de industriële samenleving leer je vooral om functioneel te zijn in de arbeidsmarkt. In de kennissamenleving leer je ook hoe je moet leren, zodat, als de arbeidsmarkt verandert, je nog bij kunt leren. In de knowmad-samenleving weet jij als wereldburger, als kennisnomade, met gebruik van ICT kennis naar je toe te halen die jij op dat moment nodig hebt om iets

nieuws neer te zetten. Dat is een meer genetwerkte samenleving.

Hoe is het voor leerlingen om op te groeien in een wereld waarin kennis zo goed voorhanden is? Nu houden we dit nog zoveel mogelijk buiten de lessituatie. Er zijn wel wat scholen die bijvoorbeeld met iPads werken, zodat leerlingen continu online zijn en waarmee ze onderling communiceren. Daar zie je dat tijd en plaats uit elkaar gaan lopen. Je

leving is veel meer gefragmenteerd dan vroeger. In welk segment groei je op? Of moet je juist met zoveel diversiteit leren omgaan? En wie ben jij als persoon in al die diversiteit? Wat is je identiteit? Het is heel lastig om iets te zijn en dus iets te betekenen in een gefragmenteerde samenleving.”

Binnen het onderwijs is maar mondjesmaat aandacht voor die persoonsvorming?

“Scholen zouden er veel meer en explicieter aandacht aan kunnen besteden. Je moet dan een zekere ethiek ontwikkelen die gaat over: hoe handel ik? Vroeger had je de grote zuilen die voorschreven hoe je moest leven. Nu zijn er hooguit snippers. Dat biedt vrijheid, maar het is ook moeilijk om er een eigen plek in te vinden. Op iedere school is wel aandacht voor persoonsvorming, vooral door de betrokkenheid van docenten.”

Juist die verschillende docenten met hun eigen normen en waarden laten die versnippering toch heel goed zien?

“Ja, dat vind ik wat waard. Er hoeft niet één vastomlijnde lijn in te zitten. Maar het is wel belangrijk dat we op gezette tijden met de leerling gesprekken voeren over hoe hij zich als persoon ontwikkelt, dat hij leert dat er verschil is, dat hij respect heeft voor het feit dat een ander totaal anders is, maar dat hij er toch mee wil samenwerken omdat hij er nu eenmaal mee samenleeft. Het zou passen bij Leren, Loopbaan en Burger-schap, maar daar wordt het vaak gekoppeld aan arbeidsethiek: wat wil je worden, waar ben je goed in? Maar het gaat ook om: wie ben jij in je wijk? Dat is hard nodig, want de publieke ruimte is vaak een publieke leegte geworden waar weinig sociale correctie is. De school maakt onderdeel uit van

‘School is een prachtige plek om ervaringen van buiten met elkaar te delen en naar een hoger niveau te tillen. En om heel goed taal en rekenen te leren’

kunt met elkaar bezig zijn, zonder dat je bij elkaar bent. De futuroloog John Moravec noemt dit ‘van brick naar click’. De ontmoeting is nog steeds belangrijk.

Onderwijs heeft drie belangrijke functies. Het houdt zich bezig met kennis in de breedste zin van het woord, het moet iets betekenen voor de samenleving en het moet iets betekenen voor je persoonsvorming. Het accent ligt nu vooral op kennis. Maar over welke kennis hebben we het, want kennis wordt steeds vloeibaarder. De samen-

Wie is Iko Doeland?

Iko Doeland was tot 2004 werkzaam bij Wellantcollege. Als adjunct-directeur op het vmbo in Den Haag en eerder als docent Nederlands en biologie op het vmbo in Rotterdam. In 2006 maakte hij de overstap naar het adviesbureau bij APS, “omdat ik het leuk vind om in het brandpunt van de innovatie te zitten.”

> Blog: <http://onderwijstijd.blogspot.com>

een groter verband in de wijk of omgeving. Dat is voor de persoonsvorming van belang.”

Hoe verhoudt de kennisnomade zich tot netwerklere?

“Bij netwerklere in het verleden kwam je naar elkaar toe om kennis te delen; de kennisnomade haalt kennis via zijn netwerk naar zich toe. Leerlingen kunnen filmpjes uitwisselen met leerlingen in Bangladesh over hoe zij daar en wij hier met water omgaan. Daardoor ontstaat persoonlijke betrokkenheid over en weer. Dat kan enorm motiveren. Vaak ontstaan die dingen vanzelf en dat zal heel veel gaan doen met hoe het onderwijs georganiseerd is.

De buitenwereld is veel interessanter dan school en we kunnen de werkelijkheid op school niet nabootsen. Dus moet je binnen- en buitenschools leren verbinden. Je moet de omgeving gebruiken om goed onderwijs vorm te geven, docenten moeten de school uit, ondernemend zijn, zelf risico nemen.

Vmbo-leerlingen weten nauwelijks hoe het beroepsleven eruit ziet, en we bereiden ze voor op beroepen die nu nog nauwelijks bestaan. Daarvoor moeten ze naar buiten, daar ligt het avontuur. School is dan weer een prachtige plek om die ervaringen met elkaar te delen en naar een hoger niveau te tillen. En om heel goed taal en rekenen te leren.”

Ook docenten hebben behoefte aan netwerken. We hadden de Communities of Practice waarvan u enige tijd projectleider was. Die CoP's

zijn voor de zomervakantie opgegeven. Waar lag dat aan?

“De bestuurders van de aoc's wilden er geen geld meer in steken. Soms omdat ze te weinig terugzagen van wat dat netwerk nou opleverde, soms omdat ze het netwerk veel meer in de regio wilden organiseren. De betrokkenen konden er veel uitwisselen, maar het was inderdaad lastig om als landelijk

‘Iedereen zou ruimte moeten hebben om onderzoek te doen naar de eigen praktijk van het lesgeven en om hierover uit te wisselen met collega's’

netwerk iets voor de docenten op de scholen te betekenen. En het was moeilijk om binnen de eigen organisaties zichtbaar te zijn, deels omdat die zelf nauwelijks nieuwsgierig waren naar wat de CoP's opleverden en er dus geen ruimte voor gaven. Maar er is inderdaad wel behoefte aan netwerken. Een aantal gaat gewoon door, soms landelijk, soms regionaal. En dat is ook de bedoeling, dat ze ontstaan vanuit de eigen drive van de docenten.”

In uw blog zegt u dat, gezien de technologische ontwikkelingen, passie voor een arbeidsgebied en een lerende houding belangrijker aan het worden zijn dan diep ingesleten ambachtelijke vaardigheden. Ook de docent heeft een passie: zijn vak, de

leerling, meestal beide. Vanuit die passie heeft de docent behoefte aan ontwikkeling. In hoeverre is de schoolorganisatie hierop ingericht?

“Het huidige personeelsbeleid van aoc's zou er meer op gericht moeten zijn. Daar moet je als school bewust ruimte voor organiseren. Gezamenlijke middagen gaan meestal over praktische zaken. Iedereen binnen de school zou ruimte moeten hebben om onderzoek te doen naar de eigen praktijk van het lesgeven en om hierover uit te wisselen met collega's. Docenten hebben enorm veel bagage op dit gebied, maar er is geen ruimte om deze doelgericht in te zetten.”

Met wat voor verandervragen komen scholen op dit moment bij de studiecentra?

“Het gaat vooral over consolideren. Scholen hebben een leerplein en willen nu leren hoe ze dat goed kunnen gebruiken, hoe collega's daar kunnen samenwerken, hoe ze rijkere opdrachten kunnen maken, zodat niet het oude onderwijs terugkeert op het leerplein. Of ze willen een betere verbinding tussen binnen- en buitenschools leren, zodanig dat de leerling actief aan de slag gaat. Er zijn weinig scholen die op dit moment grote en meeslepende innovaties optuigen. Scholen maken nu kleinere stappen richting de toekomst.”

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Groen onderwijs
CPS

Blijvend resultaat +

CPS | T [033] 453 43 43 | E cps@cps.nl | www.cps.nl